

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Cultura 10(3) 2018

ISSN 2083-7275

DOI 10.24917/20837275.10.3.1

ROZPRAWY I STUDIA

Anna Baka

0000-0003-1477-2223

Uniwersytet Wrocławski

***Metal Studies* – historia powstania i przegląd badań**

Metal Studies to stosunkowo nowy, interdyscyplinarny nurt badań naukowych, którego przedmiotem są wszystkie zjawiska i artefakty kulturowe i społeczne mające związek z muzyką metalową. Tym samym za przedmiot badań w tym nurcie można by uznać subkulturę metalową oraz jej relacje do innych zjawisk kulturowych i społecznych. Termin „subkultura” jest stosowany przez część badaczy w obrębie *Metal Studies* (np. Brown 2003: 118; Purcell 2003; Goldhammer 2017), podczas gdy inni preferują określenie „scena metalowa” (np. Guibert, Hein 2006; Riches, Lashua, Spracklen 2013; Overell 2014). Zdarza się też, że terminy te stosowane są zamiennie (np. Spracklen, Brown, Kahn-Harris 2011). Niektórzy ponadto sugerują, że nie da się w sposób esencjonalny zdefiniować „metal”, a tym samym przedmiot badań *Metal Studies* pozostaje niedookreślony (Weinstein 2011: 244). Mimo powyższych rozbieżności w definiowaniu przedmiotu *Metal Studies*, swoimi korzeniami sięgają one do klasycznych badań subkulturowych ośrodków w Chicago i Birmingham (por. Kahn-Harris 2007: 15–18). W związku z tym niniejsze opracowanie historii powstania i rozwoju *Metal Studies* rozpocznie się od ich krótkiego omówienia. Po zaprezentowaniu głównych ośrodków i inicjatyw sprzyjających rozwojowi *Metal Studies* nastąpi zwięzły przegląd tych badań z wyróżnieniem głównych perspektyw badawczych oraz podejmowanych tematów. Omówienie kończy się podsumowaniem obecnego stanu badań w dziedzinie *Metal Studies* w Polsce.

Początki badań subkultur

Początki badań subkultur miały miejsce w okresie międzywojennym na Uniwersytecie w Chicago, gdzie rozwijała się dynamicznie socjologia miejska za inspiracją Roberta Parka, jednego z głównych teoretyków nowo powstającego interakcjonizmu symbolicznego¹. Badano wówczas różnorodne zjawiska społeczne zachodzące w Chicago, które miało w tym czasie dużą populację imigrantów europejskich oraz

¹ Interakcjonizm symboliczny skupia się na dynamice jednostkowych interakcji, pozostających pod równym wpływem kultury i właściwości ludzkiej psychiki (Blumer 2007, 5–6).

problemy z przestępczością zorganizowaną (Farber 1988; Cheeseboro 1999; Gelder 2005a: 19).

Następnym ważnym ośrodkiem zajmującym się subkulturami było Centre for Contemporary Cultural Studies (CCCS) założone w 1964 roku w Birmingham. Ten lewicująco-semiotyzujący ośrodek, w odróżnieniu od mocnego nacisku na badania terenowe w szkole amerykańskiej, skierował się w stronę analizy wytworów kultury. Do najbardziej znanych przedstawicieli tej szkoły należą Phil Cohen, Paul Willis, Stuart Hall i Dick Hebdige (Gelder 2005b). Ze względu na sympatie neomarksistowskie, przedstawiciele tego ośrodka z wielkim zainteresowaniem studiowali powstałą w drugiej połowie lat 70. subkulturę punk, która miała dobrze obrazować to, co sobie wyobrażali jako bunt klasy pracującej (Pęczak 2003: 108).

Pod koniec lat 70. zaczęła rozwijać się subkultura metalowa, jednak, choć była równie widoczna, jak pozostałe subkultury młodzieżowe, została przez badaczy CCCS zignorowana, a nawet odmówiono jej statusu subkultury, choć spełniała wszystkie kryteria definicyjne (Brown 2003: 211–213). Komentuje to obszerniej Andy Brown w swoim artykule, cytując trafne spostrzeżenie Steve’a Redheada „Authentic» subcultures were produced by subcultural theories, not the other way around” (Brown 2003: 213). Ogólnie rzecz ujmując, do zyskania uznania ówczesnych badaczy zabrakło subkulturze metalowej otwarcie politycznego stanowiska. Nie przysłużyły się jej też duża popularność, również wśród młodzieży akademickiej (a więc nie klasy pracującej) oraz styl macho, widziany w uproszczeniu jako kontynuacja tradycyjnych (czyli nie rewolucyjnych) wartości klasy pracującej (Brown 2003: 214–220).

Początki badań subkultury metalowej

Prawdziwie naukowe badania subkultury metalowej zaczęły się w USA w drugiej połowie lat 80. Bezpośrednim impulsem okazało się powstanie Parents’ Music Resource Center. To konsylium zaczęło oddziaływać na opinię publiczną, mocno sugerując przyczynowo-skutkowy związek muzyki metalowej z patologiami wśród młodzieży (Chastagner 1999: 182). Zaczęły się więc ukazywać pierwsze publikacje kryminologiczne i psychologiczne, które wykazywały korelacje między słuchaniem muzyki metalowej a przestępczością i skłonnością do autodestrukcji, jak np. artykuł Paula Kinga *Heavy metal music and drug abuse in adolescents* opublikowany w *Postgraduate Medicine* (King 1988), oraz artykuł Jonathona Epsteina i innych z 1990 roku pt. *Teenagers, behavioral problems, and preferences for heavy metal and rap music: A case study of a southern middle school*, opublikowany w *Deviant Behaviour* (Epstein, Pratto, Skipper 1990). Również w tym duchu opublikował w 1991 roku swój artykuł Jeffrey Arnett *Heavy metal music and reckless behavior among adolescents*. Jego badania zaowocowały jedną z pierwszych socjologicznych książek na temat subkultury metalowej *Metalheads. Heavy metal music and adolescent alienation* w 1996 roku (Arnett 1991, 1996). Wśród psychologów nadal utrzymuje się tendencja do badania związków między słuchaniem muzyki metalowej a skłonnościami do depresji, samobójstw lub agresji, podejmowania aktywności seksualnej w młodszym wieku, oraz stosowania i nadużywania różnych używek (np. Took,

Weiss 1994; Scheel, Westfeld 1999; Schwartz, Fouts 2003; Mulder i in. 2007; Ekinci i in. 2012).

W 1991 roku heavy metal doczekał się pierwszych opracowań naukowych biorących go w obronę. Amerykanki Deena Weinstein i Donna Gaines opublikowały wtedy dwie ważne książki, które zawierają – odpowiednio – socjologiczną i etnologiczną interpretację subkultury (Weinstein 2000; Gaines 1998). Weinstein broniła metalu, przedstawiając go z punktu widzenia członków subkultury, oraz wskazując na to, że panika moralna wynikała z braku gruntownej wiedzy zastąpionej przez projekcje na subkulturę metalową własnych konstruktów ideologicznych, zarówno przez środowiska konserwatywne, jak i progresywne (Weinstein 2000: 239)². Gaines, która była tzw. *social worker*, przeprowadziła badania w Bergenfield po fali samobójstw wśród młodych ludzi z problemami, którzy okazali się być fanami metalu. W swojej książce starała się pokazać, że muzyka metalowa nie była przyczyną samobójstw, ale stanowiła dla młodzieży oparcie w przeżywanych trudnościach, oraz że satanizm nie był ściśle powiązany z metalem (np. Gaines 1998: 182, 186, 190, 206, 207). Można uznać, że te dwie publikacje (a zwłaszcza książka Weinstein) rozpoczęły okres niezależnych od siebie badań nad subkulturą metalową w obrębie wielu dyscyplin naukowych. Dopiero po upływie blisko dwóch dekad środowisko badaczy metalu zaczęło się konsolidować i kolaborować ze sobą.

Historia powstania *Metal Studies* i główne ośrodki

Za początek *Metal Studies* jako odrębnego kierunku badań uznaje się rok 2008, kiedy w Salzburgu odbyła się pierwsza międzynarodowa konferencja poświęcona w całości muzyce i kulturze metalowej pod tytułem *Heavy Fundamentalisms* (Kahn-Harris 2011: 251). Konferencja ta była odpowiedzią na wzrost akademickiego zainteresowania metalem, któremu dał wyraz szereg ważnych publikacji książkowych, takich jak bardzo dobrze przyjęte opracowanie dynamiki międzynarodowej sceny związanej z metalem ekstremalnym (Kahn-Harris 2007), zbiór esejów poświęconych filozoficznym aspektom muzyki zespołu Metallica (Irwin 2007) oraz właśnie wówczas powstająca praca zbiorowa poświęcona muzyce metalowej w Wielkiej Brytanii (Scott, Von Helden 2009a, ix; Bayer 2009b). W sumie w tym cyklu odbyły się cztery konferencje (Scott, Von Helden 2009b; Hill, Spracklen 2010; McKinnon, Scott, Sollee 2011; Brown, Fellezs 2012). Organizowane były przez zespół skupiony wokół Nialla Scotta z Uniwersytetu z Central Lancashire i Karla Spracklena z Uniwersytetu Leeds Beckett w Wielkiej Brytanii. Pod ich kierownictwem jest wydawane począwszy od 2014 roku recenzowane czasopismo „Metal Music Studies”, a Leeds Beckett to do dzisiaj centralny ośrodek *Metal Studies* i siedziba International Society for Metal Music Studies (ISMMS). Pod opieką Scotta i Spracklena wypromowało się kilku młodych, badających metal, naukowców: Rosemary Hill, Gabby Riches i Selim Yavuz.

² Weinstein retrospektywnie tłumaczy, że motywacją dla napisania przez nią *Heavy metal: A cultural sociology* było właśnie przeciwdziałanie panice moralnej zapoczątkowanej przez PMRC, z której powodu fani muzyki metalowej byli masowo zamykani w szpitalach psychiatrycznych (Hickam 2014: 9).

Oprócz tego ośrodka w 2015 roku pojawił się jako dodatkowe centrum Aalto University w Helsinkach w Finlandii, gdzie Toni-Matti Karjalainen zorganizował pierwszą międzynarodową konferencję stowarzyszenia ISMMS (Karjalainen, Kärki 2015). Ten ośrodek, w dalszym ciągu organizujący corocznie konferencje *Metal Studies*, jest ukierunkowany na łączenie wiedzy akademickiej i jej praktycznych zastosowań w przemyśle muzycznym. Trzecim ważnym centrum rozwoju *Metal Studies* jest University of Southern Denmark w Odensie, gdzie profesor Cynthia Grund w ramach projektu *Aesthetics of Music and Sound* zorganizowała już kilka konferencji oraz semestralnych cykli cotygodniowych interdyscyplinarnych wykładów, tematycznie oscylujących głównie wokół muzyki metalowej. Ten ośrodek jest bardziej ukierunkowany na refleksję filozoficzną na temat estetyki muzyki.

Trudno ocenić dokładną liczbę międzynarodowych konferencji poświęconych w całości *Metal Studies*. Lista bardziej znanych znajduje się na stronie MHMC z Helsinek („Metal Studies Links” b.d.), ale nie jest ona kompletna – brakuje np. wzmianki o konferencji *Heavy metal and gender*, która odbyła się w 2009 roku w Kolonii (Heesch 2009).

Dla rozwoju *Metal Studies* ważne są również książkowe publikacje zbiorowe. Do tej pory tego typu kolaboracje zdarzały się dość rzadko. W 2009 roku ukazała się wspomniana już książka *Heavy metal music in Britain*, a w 2011 *Metal rules the globe: Heavy metal music around the world* (Bayer 2009b; Wallach, Berger, Greene 2011). W 2013 roku wydano *Heavy metal: Controversies and countercultures*, a w 2015 *Global metal music and culture: Current directions in Metal Studies* (Hjelm, Kahn-Harris, LeVine 2013; Brown i in. 2015). Po konferencji w 2015 roku w Finlandii *Metal Studies* zaczęły jednak nabierać rozpędu i tak w 2016 roku ukazały się aż trzy prace zbiorowe: *Heavy metal music and the communal experience*, *Heavy metal, gender and sexuality: Interdisciplinary approaches* oraz *Heavy Metal Studies and popular culture* (Varas-Díaz, Scott 2016; Heesch, Scott 2016; Riches i in. 2016). Również w 2016 roku narodził się projekt serii monografii książkowych w nurcie *Metal Studies*, pisanych z perspektywy nauk społecznych i humanistycznych (Hill, Kahn-Harris 2016).

Dyscypliny naukowe w obrębie *Metal Studies*

Za główne dyscypliny naukowe, w których prowadzi się *Metal Studies*, należałoby uznać socjologię i antropologię kulturową, *cultural studies*, *gender studies* i muzykologię. Mniej jest badań z filozofii, *leisure studies* i nauk ekonomicznych (Spracklen 2006; Phillipov 2009; np. Laaksonen, Ainamo, Karjalainen 2010). Zdarzają się też pojedyncze publikacje z pedagogiki, bibliotekoznawstwa czy nawet medycyny (np. Buckland 2016; Pierry 2013; Patton, McIntosh 2008), choć ta ostatnia dyscyplina niekoniecznie wydaje się zaliczać do typowych *Metal Studies*. Jest też, moim zdaniem, kwestią dyskusyjną, czy w obręb *Metal Studies* należy włączyć badania psychologiczne. Psycholodzy badają z reguły albo oddziaływanie muzyki metalowej na psychikę jednostki, albo korelacje między preferencją takiej muzyki a innymi mierzalnymi wskaźnikami. W takich badaniach dochodzi zatem do oderwania muzyki

metalowej i jej słuchacza od, zasadniczego dla pozostałych dyscyplin w obrębie *Metal Studies*, szerszego kontekstu kulturowo-społeczno-politycznego.

Prace traktujące o historii muzyki metalowej również raczej nie powinny na chwilę obecną być uznane za wchodzące w obręb *Metal Studies*, ponieważ, pisane głównie przez dziennikarzy i pasjonatów, nie mają charakteru naukowego i nie aspirują do tego (co nie zmienia faktu, że są często cytowane w publikacjach naukowych). Istotniejszymi publikacjami tego typu są *Lords of chaos: the bloody rise of the satanic metal underground*, *Sound of the beast: The complete headbanging history of heavy metal*, *Encyclopedia of heavy metal music*, *Black metal: Evolution of the cult*, czy polska *Jaskinia hałasu* (Moynihan, Søderlind 2003; Christie 2004; Phillips, Cogan 2009; Patterson 2013; Lis, Godlewski 2012).

W nurcie badań socjologiczno-etnologicznych, oprócz wymienionych wcześniej książek Weinstein i Gaines, jest jeszcze kilka wpływowych publikacji. W 2003 roku Natalie Purcell opublikowała książkę *Death metal music: The passion and politics of a subculture*, której celem było przedstawienie aspektów historycznych, politycznych i psychologicznych muzyki deathmetalowej (Purcell 2003). Dwa lata później odbyła się premiera filmu dokumentalnego wyreżyserowanego przez etnologa Sama Dunna *Metal: A headbanger's journey*, który przeplatał historię muzyki metalowej z bardziej naukową analizą subkultury (Dunn, McFadyen, Wise 2005). Film ten stał się bardzo popularny, wręcz kultowy, wśród wielu fanów metalu, w efekcie czego przedstawiona przez Dunna perspektywa i proponowane interpretacje subkultury stały się współcześnie budulcem dla tożsamości niektórych członków subkultury (badania własne). Ostatnią z serii wpływowych monografii socjologicznych i etnologicznych jest, też już wspomniana, książka Keitha Kahn-Harrisa *Extreme Metal: Music and Culture on the Edge* (2007).

Spośród badań muzykologicznych najbardziej znane jest opracowanie Roberta Walsera *Running with the devil: Power, gender and madness in heavy metal music* z 1993 roku, wnikliwie traktujące o glam metalu, sytuujące tę muzykę w szerszym kontekście kulturowym i społecznym (Walser 1993). Oprócz tego za istotne publikacje w tej dziedzinie uznaje się *Metal, rock, and jazz: Perception and the phenomenology of musical experience* Harrisa Bergera z 1999 roku oraz *Rock: The primary text* Alana Moore'a z 2001 roku (Bayer 2009a: 4). W ostatnich latach ukazały się też bardziej wyspecjalizowane publikacje. Glenn Pillsbury w swojej książce z 2006 roku *Damage incorporated* o zespole Metallica łączy muzykologię z analizą zjawisk z kręgu polityki biznesu, rasy i płci oraz historii Stanów Zjednoczonych (Pillsbury 2006). Michelle Phillipov z kolei stara się stawiać w swojej książce o death metalu i jego krytycznej recepcji opór częściej wśród badaczy tendencji do upolityczniania konsumpcji muzyki metalowej (Phillipov 2012).

Muzykologiczna refleksja nad muzyką metalową jest mimo wszystko najrzadziej podejmowanym tematem badań w obrębie *Metal Studies*. Wynikać to może z problemów opisanych zgodnie, choć niezależnie od siebie, w artykułach Susan McClary i Roberta Walsera oraz Grzegorza Piotrowskiego. Zajmując się szerzej zagadnieniami związanymi z rozwojem muzykologii rocka, autorzy ci wskazywali na uprzedzenia, jakie często mają tradycyjnie wykształceni muzykolodzy w stosunku do muzyki popularnej albo rockowej (McClary, Walser 1990: 281–283; Piotrowski

2003: 42–43)³. Kiedy już jednak są podejmowane badania, starają się one uwzględnić społeczny kontekst wytwarzania muzyki (Berger 1999: 161). Z częstszych tematów podejmowanych przez muzykologów badających metal należy wyróżnić aspekty brzmieniowe tej muzyki (Berger 1999; Waksman 2004; Berger, Fales 2005; Williams 2014) oraz muzykę zespołu Meshuggah i szerzej rozumiany djent, głównie ze względu na często w nim występujące skomplikowane rytmy (Pieslak 2007; Osborn 2011; Nieto 2013).

Współczesne *Metal Studies* powstają głównie w oparciu o szeroko rozumianą metodologię socjologiczno-etnologiczną, choć często w praktyce wiele z tych publikacji ma charakter interdyscyplinarny. Mogą obejmować zarówno tradycyjne dla nauk społecznych zagadnienia, jak i *case studies* oraz ponowoczesną, upolitycznioną refleksję. Wśród tradycyjnych badań popularne są tematy takie, jak formowanie się subkultury metalowej i tożsamości subkulturowej (np. Larsson 2013; Hines, McFerran 2014; Varas-Díaz i in. 2014), problematyka wyborów dokonywanych w czasie wolnym (Spracklen, Spracklen 2012) oraz rytualnego, a czasem parareligijnego charakteru subkulturowych praktyk (Sylvan 2002; Palmer 2005; Gregory 2013; Riches 2011).

Pozostałe badania utrzymane w tej metodologii można podzielić na kilka grup, wszystkie o różnym stopniu politycznego zaangażowania. Dość popularne są *gender studies* i, częściowo wychodzące poza ten nurt, badania problemu symbolicznie uwypuklanej męskości w subkulturze metalowej (Krenske, McKay 2000; Barron 2011; Schaap, Berkers 2013; Savigny, Sleight 2015; Miller 2017). Bez wątplenia największą grupą tematyczną badań upolitycznionych są badania relacji muzyki i subkultury metalowej do lokalnych społeczności i kultur dominujących oraz władz państwowych w krajach z całego świata. Spośród tych badań szczególnie znana jest książka Marka LeVine'a *Heavy metal Islam*, która opowiada o politycznych wymiarach produkcji muzyki metalowej, rockowej i hiphopowej w krajach muzułmańskich (LeVine 2008). Badania lokalnego charakteru subkultury metalowej są dostępne dla wszystkich zamieszkałych przez człowieka kontynentów, czym ukazują atrakcyjność muzyki i subkultury metalowej dla ludzi ze wszystkich kręgów kulturowych, systemów politycznych i religii (np. Moberg 2009; Weston 2011; Deyhle 1998; Gregory 2013; Moghaddam 2015; Knopke 2014; Dairianathan 2012; Smucker 2012; Overell 2014).

3 Andy Brown w swoich badaniach „Metal Studies Bibliography Database” (MSBD) doszedł do odmiennych wniosków i twierdził, że około 19% artykułów z dziedziny *Metal Studies* (do których włącza też badania psychologiczne) ma profil muzykologiczny. Ponieważ ta obserwacja nie zgadzała się z moim doświadczeniem, skorzystałam z dostępu online do tej bazy i przyporządkowałam artykuły z lat 1989–1999 do wyróżnionych przez Browna kategorii. W jego badaniach z 87 artykułów dla tego przedziału czasowego 47 (54%) uznał, że należało do obszaru psychologii, po 17 (19,5%) do socjologii i muzykologii i sześć (6,8%) do obszaru *cultural studies* (Brown 2011, 244). W momencie, gdy ja uzyskałam dostęp do bazy, artykułów z tego okresu było w niej 95, z czego 34 uznałam za psychologiczne, 36 za socjologiczne, osiem za muzykologiczne, 13 za *cultural studies*, trzy za medyczne i jeden za opowiadanie (ISMMS b.d.). To oznacza, że badania muzykologiczne stanowiły około 8,5% wszystkich artykułów za ten okres.

W obręb *cultural studies* można zaliczyć, również upolitycznione, badania relacji muzyki i subkultury metalowej do zglobalizowanej kultury masowej oraz badania wpływu mediów i przemysłu muzycznego na muzykę i subkulturę metalową. Wśród interesujących artykułów tego typu warto wymienić takie tytuły, jak *Structural change in the music industry: a Marxist critique of public statements made by members of Metallica during the lawsuit against Napster*, *Return from exile: How extreme metal culture found its niche with Dethklok and Postnetwork TV* oraz *The cultural construction of contemporary satanic legends in Israel* (James, Tolliday 2009; Tompkins 2015; Cavaglion, Sela-Shayovitz 2005).

Badania ideologii występujących w muzyce metalowej to również w dużej mierze domena *cultural studies*, choć zdarzają się i prace filozoficzne. Rozprawy te dzielą się tematycznie na badania występujących w sporej części ekstremalnego metalu satanizmu i okultyzmu (np. Granholm 2013), na badania neonazizmu (np. Snell, Hodgetts 2005), na badania metalu chrześcijańskiego (np. Luhr 2005) oraz na próby interpretacji wartości powszechnych w subkulturze metalowej, w szczególności roli indywidualizmu (np. Kemp 2006).

Oprócz badań ideologii występujących w metalu są jeszcze akademickie przedsięwzięcia, które same mają charakter filozoficzno-ideologiczny. Od 2009 roku rozwija się oryginalny nurt o nazwie *Black Metal Theory*, który zajmuje się kultywowaniem występujących w tradycyjnym black metalu nihilizmu, satanizmu i okultyzmu poprzez ich ubogacanie oraz reinterpretowanie za pomocą dorobku zachodnich filozofów, zwłaszcza Bataille'go (Masciandaro 2010). Jest to nurt dość kontrowersyjny i nie w pełni akceptowany ani przez środowisko blackmetalowe, ani akademickie.

Metal Studies w Polsce

Chociaż badania muzyki i kultury rockowej są w Polsce umiarkowanie rozwinięte, trudno obecnie mówić o rodzimych *Metal Studies*. Artykuły naukowe o tej tematyce są pojedyncze (Piotrowski 2003; Mandal 2004; Pizło 2006; Schilling, Płowiec 2013; Antas 2014; Baka 2014; Ner 2014), a jedyną do tej pory opublikowaną książką w tym nurcie jest antropologicznie zorientowana monografia Barbary Major (2013). Pozostaje mieć nadzieję, że dzięki zorganizowanej w 2017 roku na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie konferencji „Ku polskiemu wariantowi *Metal Music Studies*”, oraz dzięki publikacji specjalnego numeru „*Studia de Cultura*” poświęconego w całości tym zagadnieniom, zainteresowanie badaniami muzyki metalowej oraz zjawiskami jej towarzyszącymi będzie się w Polsce rozwijać, a nasi badacze nawiążą wartościowy dialog z coraz liczniejszym międzynarodowym gronem naukowców zajmujących się *Metal Studies*.

Bibliografia

- Antas Anna. 2014. „Miasto w przestrzeni językowo-kulturowej polskiej muzyki metalowej z lat osiemdziesiątych XX wieku”. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Poetica* nr 2. 169–182.
- Arnett Jeffrey Jensen. 1991. „Heavy metal music and reckless behavior among adolescents”. *Journal of Youth and Adolescence* nr 20(6). 573–592.

- Arnett Jeffrey Jensen. 1996. *Metalheads: Heavy metal music and adolescent alienation*. Boulder, Colorado.
- Baka Anna. 2014. Strategie autoprezentacji i stereotypizacji fanów metalu ekstremalnego w Internecie w odniesieniu do szokujących treści i formy tej muzyki. W *Kult(ura) szoku*, D. Gortych (red.). Poznań. 113–122.
- Barron Lee. 2011. „Dworkin’s nightmare: Porngrind as the sound of feminist fears”. *Popular Music History* nr 6(1/2). 68–84.
- Bayer Gerd. 2009a. „Doing cultural studies with earplugs”. W *Heavy metal music in Britain*, G. Bayer (red.). Surrey. 1–13.
- Bayer Gerd (red.). 2009b. *Heavy metal music in Britain*. Surrey.
- Berger, Harris M. 1999. „Death metal tonality and the act of listening”. *Popular Music* nr 18(2). 161–178.
- Berger Harris M., Fales Cornelia. 2005. „Heaviness” in the perception of heavy metal guitar timbres. W *Wired for sound: engineering and technologies in sonic cultures*. P.D. Greene, T. Porcello (red.). Middletown. 181–197.
- Blumer Herbert. 2007. *Interakcjonizm symboliczny: perspektywa i metoda*. G. Romańczuk-Woroniecka (przeł.). Kraków.
- Brown Andy R. 2003. Heavy metal and subcultural theory: A paradigmatic case of neglect? W *The post-subcultures reader*, D. Muggleton, R. Weinzierl (red.). Oxford. 209–222.
- Brown Andy R. 2011. „Heavy genealogy: Mapping the currents, contraflows and conflicts of the emergent field of metal studies, 1978–2010”. *Journal for Cultural Research* nr 15(3). 213–242.
- Brown Andy R., Fellezs Kevin (red.). 2012. *Heavy Metal Generations: (re)generating the politics of age, race, and identity in metal music culture*. Oxford.
- Brown Andy R., Spracklen Karl, Kahn-Harris Keith, Scott Niall W.R. (red.). 2015. *Global metal music and culture. Current directions in metal studies*. Milton Park.
- Buckland Peter Dawson. 2016. „When all is lost: Thrash metal, dystopia, and ecopedagogy”. *International Journal of Ethics Education* nr 1(2). 1–10.
- Cavaglion Gabriel, Sela-Shayovitz Revital. 2005. „The cultural construction of contemporary satanic legends in Israel”. *Folklore* nr 116(3). 255–271.
- Chastagner Claude. 1999. „The Parents’ Music Resource Center: from information to censorship”. *Popular Music* nr 18(2). 179–192.
- Cheeseboro Anthony Q. 1999. „Conflict and continuity: E. Franklin Frazier, Oliver C. Cox and the Chicago School of sociology”. *Journal of the Illinois State Historical Society* (1998–) nr 92(2). 150–172.
- Christe Ian. 2004. *Sound of the beast: The complete headbanging history of heavy metal*. New York.
- Dairianathan Eugene. 2012. „The burden of song: Vedic Metal in Singapore”. *Journal of Creative Communications* nr 7(3). 243–260.
- Deyhle Donna. 1998. „From break dancing to heavy metal: Navajo youth, resistance, and identity”. *Youth & Society* nr 30(1). 3–31.
- Dunn Sam, McFadyen, Scot Wise, Jessica Joy. 2005. *Metal: A headbanger’s journey*. Documentary, Music. Banger Films.

- Ekinci Ozalp, Volkan Topcuoglu, Bilgin Topcuoglu Ozgur, Sabuncuoglu Osman, Berkem Meral. 2012. "The association between music preferences and psychiatric problems in adolescents: a review of literature". *Marmara Medical Journal* nr 25. 47–52.
- Epstein Jonathon S., Pratto David J., Skipper James K. 1990. "Teenagers, behavioral problems, and preferences for heavy metal and rap music: A case study of a southern middle school". *Deviant Behavior* nr 11(4). 381–394.
- Farber Bernard. 1988. "The human element: Sociology at Chicago". *Sociological Perspectives* nr 31(3). 339–359.
- Gaines Donna. 1998. *Teenage wasteland: suburbia's dead end kids*. Chicago–London.
- Gelder Ken. 2005a. Introduction to part one. W *The Subcultures Reader*, K. Gelder (red.). London–New York. 19–24.
- Gelder Ken. 2005b. Introduction to part two. W *The Subcultures Reader*, K. Gelder (red.). London–New York. 81–85.
- Goldhammer Rio. 2017. „After the apocalypse: Identity and legitimacy in the postdigital heavy metal subculture". *Metal Music Studies* nr 3(1). 135–144.
- Granholm Kennet. 2013. „Ritual Black Metal: Popular music as occult mediation and practice". *Correspondences* nr 1(1). 5–33.
- Gregory Georgina. 2013. „Transgender tribute bands and the subversion of male rites of passage through the performance of heavy metal music". *Journal for Cultural Research* nr 17(1). 21–36.
- Guibert G r me, Hein Fabien. 2006. "Les Sc nes m tal". *Volume! La revue des musiques populaires* nr 5(2). 5–18.
- Heesch Florian. 2009. "Heavy Metal And Gender, conference at University of Music Cologne". <http://www.deathmetal.org/forum/index.php?topic=5024.0> [dost p: 13.09.2017].
- Heesch Florian, Scott Niall. 2016. *Heavy metal, gender and sexuality: Interdisciplinary approaches*. New York.
- Hickam Brian. 2014. "Amalgamated anecdotes: Perspectives on the history of metal music and culture studies". *Metal Music Studies* nr 1(1). 5–23.
- Hill Rosemary Lucy, Kahn-Harris Keith. 2016. CFP: Emerald Studies in Metal Music and Culture. The International Association for the Study of Popular Music UK and Ireland Branch. <https://www.iaspm.org.uk/emerald-studies-in-metal-music-and-culture/> [dost p: 18.12.2016].
- Hill Rosemary Lucy, Spracklen Karl (red.). 2010. *Heavy fundametalisms: Music, metal and politics*. Critical Issues. Oxford.
- Hines Michelle, McFerran Katrina Skewes. 2014. "Metal made me who I am: Seven adult men reflect on their engagement with metal music during adolescence". *International Journal of Community Music* nr 7(2). 205–222.
- Hjelm Titus, Kahn-Harris Keith, LeVine Mark (red.). 2013. *Heavy metal: Controversies and countercultures*. Studies in Popular Music. Sheffield–Bristol.
- Irwin William (red.). 2007. *Metallica and philosophy: A crash course in brain surgery*. Oxford.
- ISMMS. [b.d]. *Metal Studies Bibliography*. https://www.ucmo.edu/metalstudies/metal_studies_home.html [dost p: 14.09.2017].
- James Kieran, Tolliday Christopher. 2009. "Structural change in the music industry: a Marxist critique of public statements made by members of Metallica during the lawsuit against Napster". *International Journal of Critical Accounting* nr 1(1–2). 144–176.

- Kahn-Harris Keith. 2007. *Extreme metal: Music and culture on the edge*. Oxford–New York.
- Kahn-Harris Keith. 2011. "Metal studies: Intellectual fragmentation or organic intellectualism?" *Journal for Cultural Research* nr 15(3). 251–253.
- Karjalainen Toni-Matti, Kärki Timi (red.). 2015. *Modern heavy metal: Markets, practices and cultures*. International academic research conference. Proceedings. Aalto University Publication Series: CROSSOVER, 4/2015. Helsinki.
- Kemp Andrew. 2006. "Liberalism, individualism and heavy metal". *Review-Institute of Public Affairs* nr 58(1). 39–40.
- King Paul. 1988. "Heavy metal music and drug abuse in adolescents". *Postgraduate Medicine* nr 83(5). 295–301, 304.
- Knopke Ekkehard. 2014. "Headbanging in Nairobi: The emergence of the Kenyan metal scene and its transformation of the metal code". *Metal Music Studies* nr 1(1). 105–125.
- Krenske Leigh, McKay Jim. 2000. "«Hard and heavy»: Gender and power in a heavy metal music subculture". *Gender, Place and Culture* nr 7(3). 287–304.
- Laaksonen Laura, Ainamo Antti, Karjalainen Toni-Matti. 2010. *Cycles in causation and effectuation: A case study of four metal-music ventures*. University of Twente.
- Larsson Susanna. 2013. "«I bang my head, therefore I am»: Constructing individual and social authenticity in the heavy metal subculture". *Young* nr 21(1). 95–110.
- LeVine Mark. 2008. *Heavy metal Islam: Rock, resistance, and the struggle for the soul of Islam*. New York.
- Lis Wojciech, Godlewski Tomasz. 2012. *Jaskinia hałasu*. Poznań.
- Luhr Eileen. 2005. "Metal missionaries to the nation: Christian heavy metal music, «family values,» and youth culture, 1984–1994". *American Quarterly* nr 57(1). 103–128.
- Major Barbara. 2013. *Dionizos w głanach: ekstatyczność muzyki metalowej*. Kraków.
- Mandal Agnieszka. 2004. „Subkultura metalowa – psychospołeczna charakterystyka muzycznych fascynacji i stylów życia”. *Auxilium Sociale* nr 2. 93–99.
- Masciandaro Nicola (red.). 2010. *Hideous gnosis: Black Metal Theory Symposium 1*. Charleston.
- McClary Susan, Walser Robert. 1990. *Start making sense! Musicology wrestles with rock. W On record: Rock, pop, and the written word*, S. Frith, A. Goodwin (red.). London–New York. 277–292.
- McKinnon Colin A., Scott Niall, Sollee Kristen (red.). 2011. *Can I play with madness? Metal, dissonance, madness and alienation. Critical Issues*. Oxford.
- „Metal Studies Links”. [b.d]. <http://www.modernheavymetal.net/2017/05/mhmc-2017-presentation-abstracts.html> [dostęp: 15.09.2017].
- Miller Diana L. 2017. "Gender and performance capital among local musicians". *Qualitative Sociology* nr 40(3). 263–286.
- Moberg Marcus. 2009. *Faster for the master: exploring issues of religious expression and alternative Christian identity within the Finnish Christian metal music scene*. Åbo.
- Moghaddam Kimia. 2015. "Rock music fans' subculture in Tehran". *Social Responsibility Journal* nr 11(3). 424–438.
- Moynihan Michael, Söderlind Didrik. 2003. *Lords of Chaos: The bloody rise of the satanic metal underground*. Los Angeles.
- Mulder Juul, Ter Bogt Tom, Raaijmakers Quinten, Vollebergh Wilma. 2007. "Music taste groups and problem behavior". *Journal of Youth and Adolescence* nr 36(3). 313–324.

- Ner Andrzej. 2014. „Słowiańskie motywy demoniczne w twórczości polskich zespołów folk-metalowych”. *Twórczość Ludowa* nr 74(1–2). 18–23.
- Nieto Oriol. 2013. "Rhythmic and meter explorations of a complex metal piece: Meshuggah's Catch 33". <http://uriniето.com/wp-content/uploads/2013/08/RhythmSeminar-Final-Project-Nieto2013.pdf> [dostęp: 22.04.2016].
- Osborn Brad. 2011. "Understanding through-composition in post-rock, math-metal, and other post-millennial rock genres". *Music Theory Online* nr 17(3).
- Overell Rosemary. 2014. *Affective intensities in extreme music scenes: Cases from Australia and Japan*. New York.
- Palmer Craig T. 2005. "Mummers and moshers: Two rituals of trust in changing social environments". *Ethnology* nr 44(2). 147–166.
- Patterson Dayal. 2013. *Black metal: Evolution of the cult*. Port Townsend.
- Patton Decian, McIntosh Andrew. 2008. "Head and neck injury risks in heavy metal: Head bangers stuck between rock and a hard bass". *British Medical Journal* nr 337(dec17 2). a2825.
- Pęczak Mirosław. 2003. *Subkultura w PRL. Opór, kreacja, imitacja*. Warszawa.
- Phillipov Michelle. 2009. "A «nihilistic dreamboat to negation»?": The cultural study of death metal and the limits of political criticism." <https://thesis.library.adelaide.edu.au/dspace/handle/2440/78090> [dostęp: 16.03.2016].
- Phillipov Michelle. 2012. *Death metal and music criticism: Analysis at the limits*. New York–Toronto.
- Phillips William, Cogan Brian. 2009. *Encyclopedia of heavy metal music*. Connecticut – London.
- Pierry Michael. 2013. "The LCC number of the Beast: A guide to metal music and resources for librarians". *Music Reference Services Quarterly* nr 16(3). 141–159.
- Pieslak Jonathan. 2007. "Re-casting metal: Rhythm and meter in the music of Meshuggah". *Music Theory Spectrum* nr 29(2). 219–245.
- Pillsbury Glenn T. 2006. *Damage incorporated: Metallica and the production of musical identity*. New York.
- Piotrowski Grzegorz. 2003. *Zrozumieć krzyk. W stronę muzykologii rocka. W Między duszą a ciałem: a po co nam rock*, W.J. Burszta, M. Rychlewski (red.). Warszawa. 39–64.
- Pizło Piotr. 2006. „Specyfika i ewolucja grupy subkulturowej metalowców we współczesnym społeczeństwie polskim”. *Studia Humanistyczne AGH* nr 4. 107–123.
- Purcell Natalie J. 2003. *Death metal music: The passion and politics of a subculture*. Jefferson, N.C.
- Riches Gabrielle. 2011. "Embracing the chaos: Mosh pits, extreme metal music and liminality". *Journal for Cultural Research* nr 15(3). 315–332.
- Riches Gabrielle, Lashua Brett, Spracklen Karl. 2013. „Female, moshier, transgressor: A «moshography» of transgressive practices within the Leeds extreme metal scene”. *IASPM@ Journal* nr 4(1). 87–100.
- Riches Gabrielle, Snell Dave, Bardine Bryan, Walter Brenda Gardenour (red.). 2016. *Heavy metal studies and popular culture*. New York.
- Savigny Heather, Sleight Sam. 2015. "Postfeminism and heavy metal in the United Kingdom: Sexy or sexist?" *Metal Music Studies* nr 1(3). 341–357.

- Schaap Julian, Berkers Pauwke. 2013. „Grunting alone? Online gender inequality in extreme metal music”. *IASPM@ Journal* nr 4(1). 101–116.
- Scheel, Karen R., Westfeld, John S. 1999. „Heavy metal music and adolescent suicidality: An empirical investigation”. *Adolescence* nr 34(134). 253.
- Schilling Agnieszka, Płowiec Krzysztof. 2013. „Lokalny odbiór globalnej subkultury metalowej. Historia, tematyka, współczesna wizualność”. *Poznańskie Zeszyty Humanistyczne* nr 20. 135–156.
- Schwartz Kelly D., Fouts Gregory T. 2003. „Music preferences, personality style, and developmental issues of adolescents”. *Journal of Youth and Adolescence* nr 32(3). 205–213.
- Scott Niall W. R., Von Helden Imke. 2009a. Preface. W *The metal void. First gatherings*, N.W.R. Scott, I. Von Helden (red.). Oxford. ix–xiv.
- Scott Niall W.R., Von Helden Imke (red.). 2009b. *The metal void. First gatherings*. Oxford.
- Smucker Kyle. 2012. „Himalayan metal of death: Heavy metal and middle class social identity in Kathmandu”. *Independent Study Project (ISP) Collection, Paper 1287*.
- Snell Dave, Hodgetts Darrin. 2005. „The psychology of heavy metal communities and white supremacy”. *Te Kura Kete Aronui* nr 1.
- Spracklen Karl. 2006. „Leisure, consumption and a blaze in the Northern sky: Developing an understanding of leisure at the end of modernity through the Habermasian framework of communicative and instrumental rationality”. *World Leisure Journal* nr 48(3). 33–44.
- Spracklen Karl, Brown Andy R., Kahn-Harris Keith. 2011. „Metal studies? Cultural research in the heavy metal scene”. *Journal for Cultural Research* nr 15(3). 209–212.
- Spracklen Karl, Spracklen Beverley. 2012. „Pagans and Satan and Goths, oh my: dark leisure as communicative agency and communal identity on the fringes of the modern Goth scene”. *World Leisure Journal* nr 54(4). 350–362.
- Sylvan Robin. 2002. *Traces of the Spirit: The religious dimensions of popular music*. New York–London.
- Tompkins Joe. 2015. „Return from exile: How extreme metal culture found its niche with Dethklok and Postnetwork TV”. *Journal of Popular Music Studies* nr 27(2). 163–183.
- Took Kevin J., Weiss Devid S. 1994. „The relationship between heavy metal and rap music and adolescent turmoil: real or artifact?” *Adolescence* nr 29(115). 613–621.
- Varas-Díaz Nelson, Rivera-Segarra Eliut, Medina Carmen L. Rivera, Mendoza Sigrid, González-Sepúlveda Osvaldo. 2014. „Predictors of communal formation in a small heavy metal scene: Puerto Rico as a case study”. *Metal Music Studies* nr 1(1). 87–103.
- Varas-Díaz Nelson, Scott Niall (red.). 2016. *Heavy Metal Music and the Communal Experience*. London.
- Waksman Steve. 2004. „California Noise: Tinkering with Hardcore and Heavy Metal in Southern California”. *Social Studies of Science* nr 34(5). 675–702.
- Wallach Jeremy, Berger Harris M, Greene Paul D. (red.). 2011. *Metal rules the globe: Heavy metal music around the world*. Durham.
- Walser Robert. 1993. *Running with the devil: Power, gender, and madness in heavy metal music*. Music / Culture. Middletown.
- Weinstein Deena. 2000. *Heavy metal: The music and its culture*. New York.
- Weinstein Deena. 2011. „How is metal studies possible?” *Journal for Cultural Research* nr 15(3). 243–245.

Weston Donna. 2011. "Basque Pagan Metal: View to a primordial past". *European Journal of Cultural Studies* nr 14(1). 103–122.

Williams Duncan. 2014. "Tracking timbral changes in metal productions from 1990 to 2013". *Metal Music Studies* nr 1(1). 39–68.

Streszczenie

Metal Music Studies narodziły się w 2008 roku. Niniejszy artykuł opisuje genezę powstania i historię rozwoju tego nurtu badań aż do dzisiaj, omawia najważniejsze publikacje i ośrodki naukowe stymulujące rozwój *Metal Studies* oraz charakteryzuje główne zagadnienia badawcze podejmowane w obrębie tego nurtu, podając przykłady publikacji dla każdego typu badań.

***Metal Studies* – history of creation and review of research**

Abstract

Metal Music Studies started in 2008. This article describes their genesis and the history of their growth up to the present day. It summarizes the most important publications and lists the academic centers that proved to be crucial for stimulating their growth. The article moves on to describe the main research areas of *Metal Studies*, supplementing each description with relevant published research examples.

Słowa kluczowe: *Metal Music Studies*, subkultura metalowa, scena metalowa, historia badań

Keywords: *Metal Music Studies*, metal subculture, metal scene, history of research

Anna Baka – obecnie kończy pisanie rozprawy doktorskiej na temat procesów formowania się i funkcjonowania tożsamości subkulturowej fanów muzyki metalowej. Swoje badania prowadzi w oparciu o połączenie metodologii antropologii kulturowej i socjologii, operując w ramach paradygmatu realistycznego i korzystając z narzędzi wypracowanych na gruncie interakcjonizmu symbolicznego oraz semiotyki.